

PREMIÉRA 20 | 10 | 2022

REŽIE ALEJANDRO LOAYZA GRISI

Utama

Co když nám domov umírá před očima... vítěz Sundance zachycuje atmosféru místa, které pozvolna vysychá.

Stárnoucí indiánský pár z kmene Quechua žije na bolivijských pláních roky a roky tu samou rutinu oklopen stádem lam a majestátními horami. Nezvykle dlouhé sucho ale postaví Virginia a Sisu před obtížně řešitelné dilema. Co když se celý jejich způsob života chýlí k neodvratnému konci? Co když pro ně ve vyschlé krajině neexistuje žádná budoucnost? Do malé usedlosti na planině přijíždí jejich vnuk Clever a nabízí jim útočiště ve městě. Zároveň ale své prarodiče nedokáže ponechat napospas osudu, a tak se trojice indiánů po svém vypořádává s umíráním krajiny, nevyhnutelností změny a hledáním smyslu bytí tváří v tvář konci. Utama je pokorným žalozpěvem za mizející kulturu bolivijských indiánů i tichou, ale naléhavou připomínku dopadů globálních klimatických změn na místa, kterým říkáme domov.

Biografie a filmografie režiséra

Bolivijec Alejandro Loayza Grisi (1985) svou uměleckou kariéru začal jako fotograf a ve světě filmu se prosadil nejprve jako kameraman. V této roli se podílel se na natáčení dokumentárních sérií Planeta Bolívie a mnoha krátkých filmů jako Aicha, Dochera a Polvo. S vědomím možností vyprávění příběhů pomocí pohyblivých obrazů se pouští do svého prvního celovečerního debutu, filmu Utama.

Planeta Bolivia, 2016 - (kamera)

Polvo, 2017 - (kamera)

Dochera, 2018 - (kamera)

Aicha, 2019 - (kamera)

Utama, 2021 - (režie)

Režisér o filmu

Místní komunity žijící v horských oblastech Bolívie, více než 3500 metrů nad mořem, jsou kvůli proměňujícímu se klimatu nuceny měnit svůj obvyklý způsob života. Období dešťů se zkracují a sucha trvají déle. Ledovce tají a voda se stává vzácnou, noci jsou chladnější a ve dne je stále větší horko. Jde o jednu z nejvíce exponovaných a klimatickou změnou ohrožených obydlých území na Zemi.

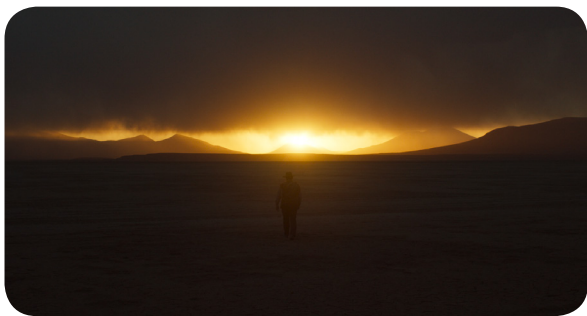
Již tak drsná krajina se stává stále nehostinnější a nutí domorodé obyvatelstvo migrovat do měst, kde se s obtížemi přizpůsobují odlišnému stylu života, a kde se musí dorozumět jazykem, který jim není vlastní. V novém prostředí mají jen velmi málo příležitostí, a pro ty nejstarší to platí dvojnásob. Často se proto zdráhají připojit k rozsáhlé migraci, která v posledních letech soustavně vyklidňuje bolivijský venkov.

Narodil jsem se a vyrůstal ve městě La Paz, které historicky přijímalo migranty z kmene Aymara z nedaleké rurální oblasti Altiplano. Naše město, naše přesvědčení a způsob života byly silně poznamenány soužitím mezi španělskou a aymarskou kulturou. Navzdory tomu si ale jen velmi málo obyvatel La Paz uvědomuje, že jedna z prvních velkých tragédií klimatické změny se odehrává pouze několik málo kilometrů za hranicemi města.

Jsem přesvědčen, že příběh vyprávěný z pohledu lidí, kteří jen pár kroků od nás čelí agónii z toho, že jejich způsob života postupně mizí, je zásadním nástrojem pro pochopení ceny, kterou se změna klimatu podepisuje na lidských životech. Umožňuje nám zviditelnit dopady našeho současného způsobu života a přehodnotit roli, kterou v tomto lidském dramatu hrají obyvatelé La Pazu a dalších měst, které se nacházejí v podobné situaci.

Utama je varovný příběh. Staří lidé ztělesňují ztracené vědomí a moudrost, která se dnes zřídka dostává ke slovu. Jejich osudy představují varovné signály, která ignorujeme. Postavy Virginia a Sisy, se vši moudrostí získanou během prožitých let, představují kulturu, která byla svědkem procesu, ve kterém mladší generace během asimilace stále globalizovanějším světem ztratila svůj jazyk i přesvědčení. Kečuánská kultura a její názory na smrt, život a přírodu jsou v La Pazu velmi známy, postupně však nenávratně mizí.

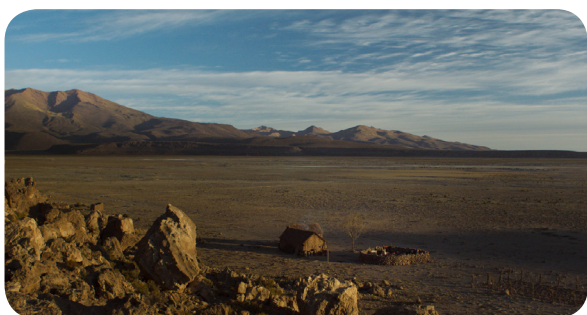

Utama je zároveň příběh lásky. Intimitu Virginia a Sisy lze cítit v drobných gestech i ve chvílích společného mlčení, které v jejich vztahu dominují. Jejich ticho představuje souznění, které se může vyvinout jen ve vztahu, prohlubovaném desetiletími společného soužití. Bez ohledu na kulturní rozdíly mezi diváky a postavami filmu jsem usiloval o to, zpodobnit jejich lásku jako univerzální sílu.

Vycházím z estetiky fotografie a mým ústředním zájmem je práce na pomezí obrazu a ticha, kde lze s úspěchem zachytit hloubku témat jako je tragická ztráta, akulturace, degradace přírody. Stylisticky každý jednotlivý záběr nese význam sám o sobě, zároveň ale v kontextu filmu obohacuje vyprávění. Do široka rozprostřená krajina, portréty podtrhující hluboké pohledy postav a tiché okamžiky jsou mými nástroji k vyprávění příběhu, který klade zásadní otázky v oblastech společenských, environmentálních a lidských témat současnosti.

Utama je příběhem jednoho z nejméně opomíjených míst na Zemi, ale je to také univerzální příběh, který lze snadno zasadit do jakékoli komunity, čelící obdobným sociálním a environmentálním problémům. Je to příběh vyprávěný očima skromného páru, který stojí tvář v tvář smrti a ztrátě svých hodnot a zvyků. Je tu však stále možnost vytrvat a přežít. Přes tragičnost situace chci, aby film přinášel naději.

Slovo producenta

Film produkovala prestižní společnost Alma Films s více než 20 lety zkušenosti a 7 celovečerními tituly na kontě. V roli hlavního producenta jsem během posledních 8 let produkoval všechny projekty společnosti i posledních tři celovečerní filmy včetně Utamy. Předchozí snímek Alma Films nazvaný Averno, vyhrál cenu za nejlepší latinskoamerický film na festivalu BAFICI, byl zastoupen na více než 20 filmových festivalech a odkoupila ho HBO Eastern Europe.

Utama, oficiální koprodukce Bolívie a Uruguaye s La Mayor Cine, je film, který svým způsobem zkoumá důsledky lidského chování na životní prostředí. Ukazuje změnu klimatu z jiného úhlu pohledu. Příběh založený na realistických situacích zachycuje specifický vesmír: domorodou realitu latinskoamerického venkova. Spojení místních obyvatel s Matkou Přírodou, které je silně ovlivňované jednáním a nezodpovědností obyvatel velkých měst.

Pro producenta je náročnou výzvou i potěšením pracovat na filmu, který, doufejme, promlouvá k našemu svědomí a zároveň vypráví poutavý příběh. Výzva i potěšení spočívají v tom, že usilujeme o to najít něco jedinečného, ať už v příběhu, ve výrazu filmu nebo v pocitové dimenzi. Krásná krajina oblasti Altiplano představuje ideální prostor, ve kterém lze poukázat na důsledky klimatické změny a to jak ovlivňuje nejzranitelnější populaci v Bolívii. Populaci žijící podle prastarých tradic, které přestože přežily až do současnosti, jsou dnes ohroženy neúnosností měnícího se klimatu a migrací do měst. Postavy ve filmu čelí vážnému suchu, které je přiměje změnit zaběhlé způsoby života. Potýkají se s rozparem, zda zůstat anebo odejít do města, a příchod vnuka, městem odchovaného domorodce, který už ani nemluví svým rodným jazykem, věci uvede do pohybu.

Natáčení Utamy byla opravdová výzva, protože jsme natáčeli uprostřed bolivijské vysočiny v nadmořské výšce 4.200 metrů nad mořem, kde panuje opravdu drsné klima. Přes náročnost místního podnebí jsme ale měli perfektní podmínky pro natáčení, a to díky vynikajícímu štábu profesionálů. Vzhledem k tomu, že šlo o režijní debut, bylo pro mě důležité, aby za kamerou stál někdo z nejlepších a nejzkušenějších. Spolupracovali jsme s Bárbarou Alvarez, zkušenou a opravdu talentovanou kameramankou, která stála u zrodu mnoha skvělých snímků, včetně například filmu Lucrecie Martel Bezhlavá žena. Zvukovou režii měl na starosti Federico Moreira, šéf La Mayor Cine, renovovaný uruguayský hudebník a producent, který se podílí na úspěšných projektech zastupovaných na festivalech po celém světě. Stříh obstaral Fernanda Epstein, který nedávno podílel na oceněném filmu Dědičky.

Rozhovor s režisérem

JAK SE ZRODILA MYŠLENKA NATOČIT FILM UTAMA? VLIV KLIMATICKÉ ZMĚNY NA ŽIVOT STÁRNOUCÍHO DOMORODÉHO PÁRU JE NA PRVOTINU VELMI ZRALÉ TÉMA. JAKÉ MYŠLENKY JSTE CHTĚL PROSTŘEDNICTVÍM SNÍMKU ZPROSTŘEDKOVAT?

Když se projekt zrodil, byla to jen jednoduchá věta: chtěl jsem vyprávět příběh čisté lásky uprostřed bolivijského Altiplana. Myšlenku jsem na čas odložil, když se mi poštětilo procestovat Bolívii díky možnosti točit dokumentární filmy, z nichž mnohé pojednávaly o environmentálních a sociálních tématech. Myslím, že cestovat po vlastní zemi a poznávat do hloubky všechny skutečnosti území tak rozmanitého, jako je Bolívie, vám umožní pochopit zemi a život z velmi odlišné perspektivy. Tyto cesty byly obrovským zdrojem inspirace a vzbudily u mě naléhavou potřebu po vyprávění. Milostný příběh, který jsem měl původně na mysli, se tak prosytil environmentálním a sociálním kontextem, který mi umožnil zkoumat hlubší otázky osudu mé země a důsledků proměny klimatu. Tyto problémy se zdají být velmi vzdálené, ale ve skutečnosti jsou šokujícím způsobem blízké a jsou něčím, čemu čelíme v mnoha částech světa: ztráta jazyků a kultur, nucená migrace venkovských národů a mezigenerační střety tradice s asimilací.

CO VÁS PŘIMĚLO K ROZHODNUTÍ PŘEJÍT OD FOTOGRAFIE K REŽII VLASTNÍHO CELOVEČERNÍHO FILMU?

Byl to velmi přirozený proces. Touha zkoumat narativní možnosti mě donutila změnit médium a experimentovat s novými formáty. Obrazy v pohybu umožňují zachytit emoce a okamžiky jiným způsobem. Moje fotografie byla vždy spíše dokumentární a na začátku jsem se jako kameraman také vydal touto cestou, pak jsem se ale naučil i o možnostech, které přináší umělé světlo a vytváření inscenovaných scén v kontrolovaných situacích. Především mě ale přitahovalo vyprávění příběhů. Sledoval jsem, jak pracují různí režiséři (hlavně můj otec a přátelé) a přišel jsem na to, že chci mít větší slovo v procesu natáčení, a tak jsem začal sám režírovat.

Moje cesta k režii byla sice dlouhá, mělo to však své výhody. Díky bohatým zkušenostem s fotografií a četným experimentům s mnoha optickými technikami jsem získal lepší porozumění filmovému formátu a kompozici, zatímco moje zkušenost s prací kameramana a asistenta režie mi umožnila pochopit výrobní proces i tlaky, kterým může režisér čelit.

JAKÁ BYLA PRO VÁS SPOLUPRÁCE S BARBAROU ALVAREZ?

Měli jsme velké štěstí, že se za kameru postavila jedna z těch nejlepších v Latinské Americe. Barbara je úžasná profesionálka a práce s ní byla skvělá. Vycházeli jsme spolu od prvního dne, a co je nejdůležitější, měli jsme před očima stejný film. Ona má úžasnou citlivost a oba sdílíme stejné hodnoty a představy o tom, jak by mělo natáčení vypadat.

Vytvořil jsem pro film nejprve kompletní storyboard a během preprodukce, kdy byla Barbara již na místě, jsme ho společně probrali snímek po snímku. Během tohoto procesu jsme některé snímky přidali a jiné odstranili, takže když jsme šli do produkce, měli jsme všechno velmi dobře naplánované, a zároveň jsme si stále nechávali prostor pro improvizaci v rámci připravené struktury.

JAK PROBÍHALO OBSAZENÍ FILMU? A JAK SE VÁM PRACOVALO S HERCI?

Od začátku jsme věděli, že najít představitele rolí Virginia a Sisy bude obtížné, protože jsme o žádných hercích, kteří by typově odpovídali našim představám, nevěděli. Při obhlídce lokací jsem náhodou zahlédl Josého Calcinu a Luisu Quispe před jejich domem a spontánně požádal řidiče, aby zastavil. V té době jsme ještě ani nezačali hledat herce, ale ti dva mě nesmírně zaujali. Přistoupil jsem k nim a řekl jim o našem filmu, ukázalo se ale, že nemají vůbec zájem. Pustili jsme se tedy do tradičního castingu v La Paz, ale nenašel se nikdo, kdo by splňoval moje očekávání. Vrátili jsme se tady na místo natáčení a procestovali všechna okolní města, kde jsme vždy provedli důkladný průzkum a osobně kontaktovali všechny starší lidi. Není to příliš obydlená oblast a každý přejezd byl zdlouhavý, i když jste jeli navštívit třeba jen jednoho nebo dva potenciální herce. Seznámili jsme se s mnoha skvělými lidmi, ale nenašli nikdo, kdo by působil tak, jak bych potřeboval. Nakonec jsme se rozhodli zkusit to znovu s Josém a Luisou, přesto, že stále o hraní ve filmu nechtěli slyšet. Nakonec, po dlouhém naléhání a s pomocí jejich synovce Estanislaa, se nám je podařilo přesvědčit.

Od té chvíle šlo vše hladce a byla to úžasná spolupráce, vytvořili jsme si velmi dobrý vztah, který trvá dodnes. Nejdůležitější na celém procesu bylo, že jsme si ho společně užívali. Práce s nimi byla snadná hlavně díky jejich lidským kvalitám a smyslu pro zodpovědnost. Dali svým postavám a filmu to nejlepší ze sebe a za to jim budu navždy vděčný. I ve skutečném životě žijí jako pár a panuje mezi nimi ještě mnohem víc něhy než ve filmu. Pro účely filmu jsem do jejich interakce musel přidat tenzi, což bylo pro ně to nejtěžší - muset se tvářit, že jsou na druhého naštvaní, křičet na sebe a podobně.

Protože šlo o neherce, věděl jsem, že musíme hodně zkoušet. Asi dva měsíce před filmem jsme proto strávili metodickou prací na jejich herectví. Ráno pracovali s trenérem, pod jehož vedením absolvovali různá herecká cvičení jako je improvizace, křik, modulace hlasu, hraní rolí, tělesné hry atd. A každé odpoledne jsme zkoušeli film scénu po scéně, dokonce i ty bez dialogů, kde šlo jen o pohledy nebo chůzi krajinou. Když jsme měli zkoušení za sebou, znali příběh filmu nazpaměť, a věděli přesně v jakém emočním stavu se jejich postava nachází v každé jednotlivé scéně.

Santos Choque, který hraje Clevera, je naopak zkušený profesionální herec, a to nám hodně pomohlo. Aby prohloubil svůj vztah s Josém a Luisou, doprovázel je Santos po celé dny a podílel se na jejich každodenních činnostech. Vytvořili tak skvělý tým.

PROČ MYSLÍTE, ŽE JE DŮLEŽITÉ UKÁZAT JEDINEČNÉ ASPEKTY RŮZNÝCH KULTUR A ZPŮSOBY, JAKÝMI SE LIŠÍ OD VAŠÍ KULTURY?

V Bolívii je velmi obtížné rozlišit, kde jedna kultura začíná a druhá končí. To je krása mé země, amalgám kultur, které spolu komunikují a žijí mírumilovně navzdory rozdílům mezi nimi. Když ale odjedete z velkých měst na venkov, uvědomíte si, co se děje v celé Latinské Americe, a dokonce i globálně: způsob života a myšlení na venkově znepokojivým tempem eroduje. Je to důsledek globalizace, který nás nutí být mnohem pozornější, pokud mu chceme zabránit, protože jinak toto nehmotné kulturní bohatství ztratíme. Myslím, že je to něco, co se děje po celém světě, a pokud nechceme, aby tyto kultury zůstaly pouze jako artefakty v muzeích nebo svědectví v historických dokumentech, musíme je aktivně přijmout za vlastní, a udržet při životě.

JAKÝ VÝZNAM HRAJE VE FILMU SYMBOLIKA KONDORA? PROČ JE PRO VIRGINIA TAK DŮLEŽITÉ VYSVĚTLIT CLEVEROVI JEHO ŽIVOTNÍ CYKLUS?

Kondor je v Bolívii posvátné zvíře. Je ochráncem hor a představuje zdroj života, protože každoroční tání v horských výšinách přináší život do okolní krajiny. Kondor také souvisí s nesmrtelností a změnou cyklu. Způsob, jakým umírá, kdy se vrací do svého hnízda v horách a uzavírá tak jeden cyklus a otevírá nový, je tradičně považován za symbolickou smrt. To je důvod, proč je kondor tak důležitý pro Virginia, který chápe, že pro něj a pro Sisu nastal čas otevřít prostor pro nový cyklus.

Na druhou stranu, kondor je na pokraji k vyhynutí. Je to metafora toho, co se děje v horách; tání ledovců se zrychluje a přírodní cyklus je v ohrožení. Pokud kondor zemře, nebude žádný nový cyklus, nebude žádný ochránce hor a v horách už nebude žádný život. Zní to apokalypticky, ale je to realita.

Technické údaje

Původní název	Utama
Režie	Alejandro Loayza Grisi
Scénář	Alejandro Loayza Grisi
Produkce	Santiago Loayza Grisi (Alma Films) & Federico Moreira (La Mayor Cine)
Koprodukce	Alpha Violet
Kamera	Barbara Alvarez
Hrají	José Calcina, Santos Choque, Luisa Quispe
Rok výroby	2022
Země	Bolívie, Uruguay, Francie
Nosiče	DCP, MP4
Přístupnost	Do 15 let
Stopáž	87 minut
Žánr	Drama
Premiéra	20 10 2022

Ke stažení

Info	https://artcamfilms.cz/cs/film/utama-3xbXRM
Foto ke stažení	https://artcamfilms.capsa.cz/ Login: Artcam2020 Heslo: dobrefilmy
Aktuální info	www.facebook.com/ArtcamFilms

ARTCAM FILMS

Rašínovo nábřeží 6,
128 00 Praha, Czech Republic

IČ 26198096, DIČ CZ26198096
Tel + 420/ 221 411 619

HEDVIKA PETRŽELKOVÁ
PR manager

hedvika.petrzelkova@artcam.cz
+420 776 167 567

ZUZANA PUDILOVÁ
Booking - kina i festivaly

zuzana.pudilova@artcam.cz
+420 608 300 797

